

ABD'nin Askeri Güç Uygulamasının Dönüşümü

Özdemir AKBAL*

Özet

Sistemik Uluslararası Politika Teorisi (SUPT) devletlerin uluslararası siyasal yapıda nasıl etkileştiğini açıklamaya çalışmaktadır. Etkileşim ifadesi işbirliği ve çatışma olarak açıklanabilir. Bu açıdan SUPT askeri güç uygulamalarını dış ve uluslararası politikanın bir aracı olarak değerlendirmektedir. Bu çalışmada uluslararası siyasal yapının ABD'nin askeri gücünün dönüşümünü nasıl etkilediği sorusu tahlil edilecektir. Uluslararası siyasal yapısının eşitleyici ve kısıtlayıcı niteliği sistemik yapıda etkin olan birimler için eşit bir ortam üretir. Bu yüzden yapıda eyleyen her birim, dönüşüm ve değişimlere ihtiyaç duyar. ABD, uluslararası siyasal yapıda eyleyen bir birim olarak, güvenliğini azami seviyeye çıkarabilmek için değişim ve dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Bu itibarla ABD'nin askeri güç uygulamalarının Vietnam Savaşı sonrasında değişmeye başladığı söylenebilir. Bu dönemden itibaren ABD askeri güç uygulamalarını daha fazla özel ve örtülü operasyonlar yaparak ve müttefiklerini destekleyerek yürütmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sistemik Uluslararası Politika Teorisi, ABD Askeri Gücü, Vietnam Savaşı, Soğuk Savaş, Uluslararası Siyasal Yapı.

The Transformation of the United States Military Power Practice

Abstract

Systemic International Political Theory (SIPT) has been trying to explain how states interact in the systemic international political structure. The interaction can be described as a cooperation and conflict as well. Within this context the SIPT evaluates the military practices as a means of the foreign and international politics. This essay analyses how the United States military power transformation is influenced by international political structure. The restrictive and equalizing features of international political structure generates equal environmental conditions for all units in the systemic structure. Thus, each acting unit in the structure needs transformations and reformations. As an acting unit in the international political structure, the United States also needs transformations and reformations for maximization its security. In this respect, the United States military power practices have changed especially in the aftermath of the Vietnam War. As a consequence of these developments United States military power practices based more on special and covert operations and supporting the regional allies as well.

Keywords: Systemic International Political Theory, United States Military Power, Vietnam War, Cold War, International Political Structure.

Amerikan dış politikasında gerçekleşen uygulamalar aynı zamanda küresel çapta etki göstermesinden dolayı uluslararası politika çalışanlar için ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum uluslararası politika çalışmalarında ortaya konan teorik yaklaşım ve tartışmaları da derinden etkilemektedir. ABD'nin askeri gücünü kullanma şekline dayalı olarak politik etkisinin hangi seviyede gerçekleştiğine dair tartışmalar gerek uluslararası politika teorileri gerekse uygulama düzeyinde yürütülmektedir. Bu tartışmalarda zaman zaman ABD askeri gücünün kullanımı ve dönüşümü gözden kaçırılarak analizler yapıldığı görülmektedir. En çok bu eleştirilere uğrayan teori de genelde "neo-realizm" olarak bilinen Sistemik Uluslararası Politika Teorisi (SUPT) olmaktadır. Teoriye getirilen eleştiriler; güncel olmama, devletlerin davranışlarını uluslararası politika düzeyinde yeterince açıklayamama

* Dr., Edirne Hudut Gazetesi, E-mektup: ozdemirakbal@gmail.com

ve ekonomik faaliyetleri dikkate almakla birlikte askeri uygulamalara dayalı yaklaşımı yegâne çözüm yolu olarak sunma olarak sıralanabilir. Ancak SUPT askeri gücü çatışma ve işbirliğini torpilleyen bir unsur olarak ele almaktadır. SUPT devletin sistemik uluslararası politika yapısının işleyişinde çatışma ve işbirliği kavramlarını birbirinin alternatifi olarak değil çatışmayı, işbirliğinin ortaya çıkması için zorlayıcı bir unsur olarak kabul etmektedir.

Bu çalışmada SUPT'nin bir devletin sistemik uluslararası politika yapısı içindeki işleyişi, ABD'nin askeri güç kullanımı üzerinden ele alınacaktır. Dolayısıyla bu makalede ABD'nin askeri davranışını etkileyen faktörlerin neler olduğu, sistemik uluslararası yapının ortaya çıkardığı baskılayıcı ve eşitleyici ortamın askeri güç uygulamasında neden bir dönüşüm ortaya çıkardığı ve bu dönüşümün nasıl gerçekleştiği ele alınacaktır. Buna ek olarak gerçekleşen askeri güç uygulamasının dönüşümünün bir güç kaybı olup olmadığı da sorgulanacaktır. Bu çalışmada aslında realist perspektife sahip SUPT'nin sadece çatışma değil askeri güç unsurlarını kullanmak suretiyle politik uygulamaları yönlendirilerek sonuç almaya çalıştığı açıklanacaktır. Bu açıklamanın yapılabilmesi için ABD'nin askeri güç uygulamaları açısından II. Dünya Savaşı sonrası dönemden itibaren geçirdiği dönüşüm örnek olarak ele alınarak, bir süreç analizi yapılacaktır. Buna göre "karşılıklı garantili yok etme" kavramından başlayarak ortaya çıkan sistemik uluslararası politika yapısının kısıtlayıcı ve eşitleyici yapısının gelişimi tanımlanacak, bu durumun ortaya koyduğu askeri güç uygulamasındaki dönüşüm süreci tespit edilerek, 11 Eylül olayları ve ABD'nin Suriye politikası çerçevesinde yürüttüğü askeri faaliyetler örnek olayı üzerinden ortaya konacaktır.

Garantili Yok Etme: Dönüşümün Başlangıcı

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde daha da belirginleşen silahlanma yarışı "karşılıklı garantili yok etme" (Mutually Assured Destruction-MAD) olarak tanımlanan bir olgu yaratmıştır.¹ Bu durum aslında sistemik uluslararası politika yapısının II. Dünya Savaşı sonrası oluşan kısıtlayıcı ve eşitleyici özelliğinin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Sistemik uluslararası politika teorisinde devletlerin iç politik yapılarının ve faaliyetlerinin incelenmesi, sistemik yapının kısıtlayıcı ve eşitleyici özelliğinin ortaya konulabilmesi amacıyla yapılır.² MAD'ye giden süreçte, ABD aslında Sovyet nükleer programını engelleyebilmek için girişimlerde bulunmuştur. Bu amaca, ulaşmak doğrultusunda uygulanmaya çalışılan Acheson-Lilienthal Planı, 1946 yılından itibaren SSCB'nin uranyum üretiminin kontrol edilmesi, nükleer tesislerinin uluslararası anlaşmalara dayanarak denetime açılması gibi hususlar Moskova'yı çevreleme amacı taşıyordu.³ ABD'nin söz konusu dönemdeki çabalarına bakıldığında günümüzde kendisi dışında nükleer güce sahip olmak isteyen başta İran ve Kuzey Kore olmak üzere diğer ülkelere karşı sergilemeye çalıştığı tutuma bir hayli benzediği görülmektedir. Bu durum, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde oluşan uluslararası yapının SSCB'nin çöküşüne rağmen büyük bir değişikliğe uğramadığının önemli bir göstergesidir.

¹ Kennedy, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Unwin Hyman, London 1988 s. 395.

² Kenneth, Waltz N., *Theory of International Politics*, Addison Wesley Publishing Company, Massachusetts 1979, s. 88.

³ McCormick, Thomas J., *America's Half-Century*, The John Hopkins University Press, Baltimore 1995, s. 67.

Uluslararası sistemik yapıda temel ve en önemli eyleyen birim⁴ olarak devlet, kitlesel imha silahlarının toptan yıkıcılığının getireceği büyük olumsuz sonuçlar dolayısıyla kısıtlanmaya ve eşitlenmeye çalışılmıştır. Bu noktada birim bağlamında aktör olarak nükleer güce sahip olan devletler kastedilmektedir. Devletlerden herhangi birinin nükleer gücünü kullanarak başlatacağı bir savaşın tüm yerküre çapında kitleleri derinden etkileme ihtimali, bu güce sahip olan devletleri birbirleri ile irtibat haline geçmeye ve muhtemel bir felâketten kaçınmanın yollarını aramaya itmiştir. Yukarıda bahsedilen MAD ve dolayısıyla ABD-SSCB arasında imzalanan SALT-1 anlaşmasını gündeme getiren bu süreç aslında 1962 Küba Füze Krizi ile başlamıştır. Ancak bu sürecin ABD ve SSCB arasında aynı zamanda iletişim kanallarının açılarak dünyayı yok olmanın eşliğine getirebilecek bir savaşın bertaraf edilmesi realist perspektifin üzerine yapışıp kalmış “sert güç” kullanımına dayalı sorun çözme anlayışının tartışılmasına kapı aralamıştır.

Bu gelişmeler bir yandan dönemin iki süper gücü ABD ve SSCB'yi iletişim kurarak sorunlara çözüm üretme çabası için zorlarken diğer yandan ABD'yi askeri güç kullanımına dayalı olarak ortaya çıkan değişiklikler yapmaya itmiştir. Söz konusu dönemde “Soğuk Savaş'ın” bir yandan sıcak çatışmalara dönüşmemesi için çaba sarf edilirken diğer yandan yeni askeri uygulamalar hakkında tartışmalar yapılmaya başlanmıştır. Waltz, Soğuk Savaş'ın belli sınırlar içinde kalarak çatışmalara çözüm ürettiğini ancak işbirliğini de göz ardı etmediğini ileri sürmüştür. Bu durumu “savaşı soğuk tutma” (keeping wars cold) olarak adlandırmıştır.⁵ Savaşın soğuk tutulma çabası, yani kitle imha silahlarının topyekûn yok edici özelliği, ABD de dâhil olmak üzere uluslararası camiada askeri güç kullanımının dönüşüm sürecini hızlandırmıştır.

Bu noktada devletin bir diğer devlete yahut devletlere karşı izlediği politikalarda yaptığı bir hesap hatasının hayli tehlikeli bir hal alacağı söylenebilir.⁶ Bu aşama hem iki hem de çok kutuplu sistemik yapılarda birimlerin eyleme⁷ biçimlerinin kısıtlanması karşılıklı çatışmaları, işbirliğini geliştirme amacıyla kullanmalarına sebep olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasının nedenlerinden biri de uzun süren savaşların maliyetlerinin devletleri zorlamasıdır.⁸ Böylece uluslararası sistemde eyleyen birimler kendi kendilerine yardım ilkesi doğrultusunda daha az askeri güç kullanmak suretiyle çıkarlarını korumanın daha az maliyetli bir yolunu bulmuşlardır. Bu noktada savaş soğuk tutma çabalarında

⁴ Birim ifadesi Waltz tarafından ortaya konan sistemik uluslararası politika teorisinin temel tanımlayıcı kavramlarından biridir. Sistemik yapıyı oluşturan ve yapıda eyleyen birimler karşılıklı olarak etkileşir. Bu durum da sistemik yapının işleyişinin açıklanabilmesi için kullanılması gereken bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Sistemik yapı da birimlerin ortaya çıkması ve değişmesi ile açıklanabilir bir haldedir. Bu ifadelerin net bir şekilde anlaşılması için bkz: Kenneth Waltz Theory of International Politics s:39,78,93.

⁵ Waltz, Kenneth N, The Origins of War in Neorealist Theory, The Journal of Interdisciplinary History, No.4, 1988, s:615-628, s:620.

⁶ A.g.m.s: 623.

⁷ Uluslararası siyasal yapının tek birimi devletler değildir. Bkz: Kenneth Waltz Theory of International Politics s:93. Bu durumda devlet ve devlet dışı aktörlerin tamamının uluslararası sistemde faaliyet gösteren birimler olduğu kabulü dikkate alınacak olursa her birimin dış politika üretmesi devlet olmamasından kaynaklanan bir imkânsızlık içermektedir. Bu durumda eylemek ifadesi uluslararası sistemde gösterilen faaliyetlerin başta kendine yardım olmak kaydıyla tümünü ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bkz: Theory of International Politics s:111. Uluslararası sistemde eylemenin etkilerinin devlet harici birimler tarafından da önemli olduğu görüşü için bkz: Robert Cox, Social Forces States and World Orders: Beyond International Relations Theory. Bu noktada yazarın, Waltz'ın uluslararası sistemde eyleyen birimlerin en önemlisi devlettir görüşüne yakın durarak uluslararası sorunların devletin eyleme biçimi ile ele alınabileceğine dair ortaya koyduğu yaklaşımı için bkz: Supra-intersubjectivity and Its Effects on International Security Environment in the Case of Wahhabism. 25th World Congress of Political Science, Australia.

⁸ Waltz, Theory of... s:114.

Kore Savaşı bir milat olmuştur.⁹ Kore Savaşı'ndaki gelişmeler nükleer silah kapasitesine sahip devletlerin taraf olduğu çatışmaların nükleer savaşa dönüşme riskinin tartışılmasına sebep olmuştur.¹⁰ Konvansiyonel bir savaşın bile nükleer silahlara sahip devletleri kesin olarak yıkımla sonuçlanabilecek bir savaşa sürüklenme ihtimali askeri güç uygulamasında önemli bir değişimin ortaya çıkışına sebep olmuştur. Bu değişimin ortaya çıkmasında ABD'nin Vietnam Savaşı tecrübesinden çıkardığı dersler önemli bir rol oynamıştır.

Askeri ve Diplomatik Dönüşüm: Vietnam ve Sonrası

ABD'nin Vietnam Savaşı tecrübesi hem politik hem de askeri etkileri açısından dış politika yapım sürecinin değişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Nükleer silah kapasitesine sahip olmanın askeri bir üstünlükten ziyade askeri harekât kabiliyetini kısıtlaması, sistemik uluslararası politika yapısında eyleyen birim olarak önde gelen devletlerden birisi olan ABD'yi bir çıkış arayışına sürüklemiştir. Mevcut uluslararası yapıda nükleer silah kullanmanın mümkün olmaması askeri güç kullanılmasının farklı bir mecraya yönelmesine sebep olmuştur. Vietnam Savaşı, ABD'nin nükleer silahları kullanma sınırlılıklarını aşmak için yaptığı değişikliklerde bir dönüm noktasıdır. Bu alt başlıkta ABD askeri ve diplomatik seçkinlerinin Vietnam Savaşı sürecinde başlattıkları askeri güç kullanımı hususundaki değişim ve dönüşümler ele alınacaktır.

Askeri Dönüşümün Başlangıcı

ABD'nin Vietnam'a asker göndermesi her ne kadar Fransızlara destek vermek adına başlamış olsa da bu ülke bir müddet sonra Amerikan askerlerinin fiilen savaştığı bir alana dönüşmüştür. Bu süreç içerisinde ABD'nin SSCB ve onun peyklere olan alt-sistemik yapı¹¹ birimlerinin faaliyetlerini sınırlandırılabilme amacıyla yürüttüğü politikada askeri önleme faaliyetleri önem kazanmıştır. Ancak Vietnam Savaşı'nda ortaya çıkan asimetrik harbin yıpratıcılığı sorunu ABD'nin askeri güç uygulama süreçlerini yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır. ABD'nin askeri uygulamalarında dönüşümün ilk sinyalleri savaş sürerken gelmeye başlamıştır. Özel kuvvet birimleri ile uçar birlik harekâtlarının¹² gerçekleştirilmeye başlanması ve cephe hattının belirsiz olduğu muharebelerin yürütülmesi bu dönüşümün ilk örneklerini oluşturmaktadır.¹³ Savaşın yapısının sistemik yapıya bağlı olarak değişmesi sonucunda asimetrik faaliyetlerin önemi artmıştır.

Böylece ABD, askeri uygulamalar açısından bilinen bir yöntemi eskiden olduğundan daha yoğun bir şekilde uygulayarak, gelecekteki operasyonel faaliyetlerinin temelini oluşturacak davranış biçimi sergilemiştir. Bu yaklaşım aşağıdaki alt başlıkta

⁹ Boot, Max, *The Savage Wars of Peace*, Basic Books, New York 2000, s.336.

¹⁰ Fredriksen, John C, *Fighting Elites A History of U.S. Special Forces*, ABC-CLIO, Santa Barbara 2012, s. 143.

¹¹ Alt-sistemik yapı küresel seviyede etkili olan sistemik yapının bağılısı durumunda bulunan ve başat aktör olarak eyleyen birim sıfatını haiz devletin etkisi altında kendi ekonomik ve politik etki alanını ortaya koyan ve diğer birimleri etkileme arayışı içine giren yapısal durumu tanımlamak için kullanılabilir. Bu durumun tartışılması için bkz: Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, s:61-62.

¹² Uçar birlik harekâtları hava harekâtlarından farklı olarak genellikle piyade yahut özel kuvvet birimlerinin düşman hattı gerisinde veya düşman hattında yürütebilmek amacıyla helikopter gibi hava araçları kullanılarak personel sevk ve idaresi ile gerçekleştirilmektedir. Buna mukabil hava harekâtları ise bir devletin hava kuvvetleri komutanlıkları tarafından sürekli ve genele yayılmış bir halde düşman devlete karşı yürütülen hava savaşının bir parçasıdır.

¹³ Moore, Harold G., ve Joseph L. Galloway, *We Were Soldiers Once and Young*, Ballantine Books, New York 1992, s.115-129.

incelenecek olan politik çıktılarının dışında askeri ve politik uygulamaların kesişmesi bağlamında da bir takım sonuçlar doğurmuştur. Böylece daha sonra ABD'nin geleneksel askeri politikası haline dönüşecek uygulamalar Vietnam Savaşı'nda bir subay olarak görev yapan Colinn Luther Powell tarafından başlatılmıştır. Daha sonra Powell doktrini olarak meşhur olan bu yaklaşım daha az birlik ve kayıpla azami seviyede kazancın elde edilebileceği bir muharebe şartlarının oluşturulmasını öngörmektedir.¹⁴ Böylece uygulamaya konan sınırlı savaş anlayışı, ekonomiyi politik hedeflere ulaşabilmek için bir vasıta olarak algılamıştır. Vietnam Savaşı'ndan sonra Çöl Fırtınası Harekâtı da bu hususta değerlendirilmiştir.¹⁵ Sonuç olarak politik uygulama ve sistemik yapının kısıtlayıcı ve eşitleyici etkisi karşısında uluslararası sistemde eyleyen birim olarak devlet, sert güç kullanımını açısından kendine yeni alanlar açmak zorunda kalmıştır.

Savaşın Dönüşümü ve Politik Alan

ABD'nin II. Dünya Savaşı'nın galipleri arasında en güçlü devletlerin başında gelmesi uluslararası politikada "tam hâkimiyet" kavramını beraberinde getirmiştir. SSCB ve Çin'in uluslararası sistemde eyleyebilme kapasitelerinin giderek artması, ABD'nin kısıtlanmasına yol açmakta ve yukarıda bahsi geçen askeri eyleme biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu noktada askeri-politik uygulamaların iç içe olduğunun bir göstergesi olarak Vietnam Savaşı barış görüşmeleri sırasında ABD heyeti üyeleri arasında geçen bir tartışma dikkate şayandır. Korgeneral Victor Harold Krulak, Paris Barış görüşmeleri sürecinde Kuzey Vietnam'da bulunan stratejik tesislerin bir hava saldırısı ile toptan yok edilmesi görüşünü sunmuştur. Ancak ABD heyeti yetkilisi William Averell Harriman böyle bir saldırının SSCB ve Çin'in de karşılık vereceği daha geniş çaplı bir çatışmaya yol açabileceği gerekçesiyle öneriyi reddetmiştir.¹⁶ Doolittle Harekâtı¹⁷ ile Japonya'nın stratejik tesislerinin yok edilmesi büyük bir kabul görürken, Krulak'ın benzeri teklifinin reddedilmesi konvansiyonel ve geniş çaplı bir savaşın daha büyük sorunları beraberinde getireceği endişesinden kaynaklanmıştır.

Bu aşamada bir kez daha SUPT'ye bakmakta yarar vardır. Zira genel kanaate dayalı olarak eksik ve yanlış bir şekilde sadece çatışma üzerine kurulu bir yaklaşım olarak değerlendirilen sistemik uluslararası politika teorisinin önemli çıkış noktalarından birisi çatışma ortamında işbirliğinin sürdürülebilmesidir. Oysa temel yaklaşımların bulunduğu "Man the State and War ve Theory of International Politics" başlıklı eserler lâıyıkıyla okunduğunda temel tartışmanın devletlerin kendine yardım (self-help) bağlamında çıkarları için eylediği hususu anlaşılacaktır. Bu noktada askeri harekâtın kısaca ortaya konmaya çalışılan dönüşümü hem sistemik uluslararası politika yapısının oluşturduğu kısıtlayıcı ve eşitleyici etkiden uzaklaşmasına hem de iç politik uygulamalarda askeri güç kullanımının getirdiği ekonomik yükün azaltılmasına ve asker kayıplarının ortaya çıkardığı muhalefetin bertaraf edilebilmesine katkı sağlamıştır.

ABD'nin söz konusu yaklaşımının daha iyi anlaşılabilmesi için Savunma Sekreterliği tarafından 5 Ocak 2012 tarihinde ortaya konan strateji belgesinin içeriği önem arz etmektedir. Bu strateji belgesinin Amerikan askeri gücünün planlanmasına ait olan

¹⁴ Powell, Colinn L., U.S. Forces: Challenges Ahead, Foreign Affairs, no. 5, 1992, 32-45, s.34.

¹⁵ Armstrong, James E., From Theory To Practice: The Powell Doctrine, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, the U.S. Army College 2010.s:46.

¹⁶ Boot, The Savage...s. 298.

¹⁷ Doolittle Harekâtı 18 Nisan 1942'de Yarbay James H. Doolittle komutasındaki bombardıman uçaklarının Pasifikte seyir halinde bulunan uçak gemilerinden kalkarak Japonya'ya düzenledikleri hava harekâtıdır. Bu harekât çerçevesinde Tokyo'da bulunan stratejik tesisler bombalanmıştır.

kısımında savaşın getirdiği mali yükün azaltılmasına yönelik önlemler; düzenli birliklerin azaltılması, özel kuvvet birliklerinin sayısının ve niteliğinin artırılması ve ABD'nin müttefiklerinin daha faal bir şekilde sorunların çözümüne müdahil edilmesi şeklinde sıralanmaktadır.¹⁸ Esasında bu yaklaşım her ne kadar 2012 yılında netlik kazanmış olsa da ABD'nin Vietnam Savaşı'ndan beri izlediği genel askeri stratejinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Aslında bu durum ABD'nin askeri güç kullanımını açısından ittifak ilişkilerinin önemini artıran bir süreci de tetiklemiştir. Sistemik yapının başat birimleri olan ABD ve SSCB'nin karşılıklı olarak eylediği dönemlerde oluşturdukları savunma paktları ve kurdukları ittifak ilişkileri, yapının bir diğer katmanı olan alt-sistemik düzeyi ortaya çıkarmıştır. Alt-sistemik ve sistemik yapı arasındaki ilişki başat gücün yönlendirebilme kabiliyetine bağlı olarak oluşmuştur. Alt sistemik düzeyde ABD ve SSCB arasındaki davranış farkı, ABD müttefiklerinin bu ülkeyi desteklemesinden, buna mukabil SSCB'ye bağlı ülkelerin ise Moskova'dan torpillenmesinden kaynaklanmaktadır. SSCB, Sovyet coğrafyasındaki bağlularını destekleyebilmek adına üretimi zararına gerçekleştirirken,¹⁹ ABD federe devletleri ile buna benzer bir sorun yaşamadığı gibi başta Batı Almanya ve Japonya gibi ittifak ilişkisi içinde olduğu ülkeler tarafından da ekonomik olarak desteklenmiştir. SSCB'nin izlediği bu politika yapım süreci ekonomik sorunlar olarak geri dönmüş ve bu ülkeyi çöküşe sürüklemiştir.

SSCB'nin Çöküşü ve Askeri Uygulamanın Belirginleşmesi

Sistemik yapıda eyleyen ana aktörden biri olarak SSCB'nin çöküşü askeri uygulama tartışmalarını da etkilemiştir. SSCB'nin çöküşü ile Varşova Paktı'nın ortadan kalkması ve akabinde hız kazanan küreselleşmeyle birlikte barışçıl bir yaklaşımın uluslararası politikaya hâkim olduğu görüşü öne çıkmıştır. Bu genel görüşe istinaden gerçekleşen uluslararası politika tartışmalarında ya devletin rolünün azaldığı veya devletin bir takım yetkilerinin ulus-üstü kurumlara devredildiği görüşünü hâkim olduğundan devletin temel aktör olduğu askeri uygulamalara daha az önem atfedilmeye başlanmıştır. Zira ortaya yeni bir sistemik yapının çıktığı bu yapıya istinaden de toplumsal güçlerin ve ekonomik faaliyetlerin önceliğinin büyük öneme sahip olduğu ifade edilmiştir. Kenneth N. Waltz'ın "Man the State and War" başlıklı kitabında ortaya konan birinci²⁰, ikinci²¹ üçüncü III. imaj kavramları ile "Theory of International Politics" başlıklı kitabında savunulan görüşler bu yeni duruma atfedilen önemin bir göstergesidir.

Bu tartışmaların temel çıkış noktası ise SSCB'nin tarihe karışmasından sonra Varşova Paktı'nın dağılması ile birlikte küreselleşme iddialarının da etkisiyle askeri uygulamaların ortadan kalktığı yaklaşımdır. İki Kutuplu Dünya Düzeni'nin sona ermesini müteakiben, ABD karşısında bir düşman kalmadığı hatta uluslararası sistemde eyleyen temel olarak devletin öneminin azaldığı gerekçesiyle askeri güç uygulama zorunluluğunun ortadan kalktığı yönünde tartışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak bütün bu tartışmalar 11 Eylül 2001 itibarıyla yeni bir evreye geçmiştir. Zira 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Örgütüne ve ABD Genelkurmay Başkanlığına yapılan saldırılar askeri güç

¹⁸ Department of Defense, Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense, Washington: Department of Defense, 2012.s:6-8.

¹⁹ Kennedy, The Rise... s:491.

²⁰ Waltz, Kenneth N, Man the State and War A Theoretical Analysis, Columbia University Press ,New York 2001, s.16-42.

²¹ Aynı yerde, s.80-124.

kullanımı ve uluslararası politikada devletin rolü hususunun yeniden dikkate alınmasını gerektirmiştir.

11 Eylül Olayı

11 Eylül 2001'de New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri ile ABD Savunma Bakanlığının Virjinya Arlington'daki merkezine yapılan saldırılar askeri güç kullanımını tekrar gündeme getirmiştir. Bu saldırıların ardından ABD yönetimi teröre karşı savaş üzerine kurulu bir strateji geliştirmiştir. Söz konusu dönemde gerçekleşen Afganistan ve Irak işgalleri, katılan ülke sayısı açısından en geniş çaplı destek bulan operasyonlar olmuştur. Bu aşamada özellikle Irak'ın işgali ile neticelenen operasyon sürecinin dikkatle incelenmesinde fayda bulunmaktadır. 11 Eylül Olaylarının sorumluluğunu üstlenen el Kaide'nin harekât merkezi olarak kabul edilen Afganistan'da yok edilmesi için oluşturulan koalisyon ABD'nin teröre karşı yaptığı savaş çağrısının uluslararası camiada geniş çaplı yankı bulmuş halidir.

Ancak hem uluslararası koalisyonun Anakonda Operasyonu (Operation Anaconda) konusunda verdiği desteğin Afganistan'ın işgaline yol açması hem de ABD'nin Irak İşgali sürecinde keyfi olarak operasyonlar yapması teröre karşı savaş çabalarının tartışılmasına sebep olmuştur. Anakonda Operasyonu sürecinde dahi Afganistan'da el Kaide ile mücadele hususunda oldukça geniş bir koalisyon desteği olmasına rağmen ABD, özel kuvvet birimlerinin kullanılmasını tercih etmiştir.²² Dolayısıyla ABD'li karar alıcılar, Pearl Harbor Saldırısı'ndan sonra topraklarında ilk kez bu denli bir saldırıya uğramış olsalar da uluslararası bir koalisyon oluşturarak meşruiyet arama ve aynı zamanda asker kayıplarını en aza indirme ve ekonomik yükü başka devletlerle paylaşmaya çalışmıştır.

ABD'nin bu tutumu Irak'a özgürlük getirme söylemi üzerinden meşrulaştırılmaya çalışılmış ve Irak'ın işgali sürecinde ise oldukça farklı bir mecrada yürümüştür. Irak'ta kitle imha silahlarının olduğu iddiası ile başlayan işgal süreci hem ABD'nin askeri davranış biçiminin genel geçer politika anlayışının dışına çıkmasına hem de büyük bir ekonomik yükün altına girmesine sebep olmuştur. Harvard Üniversitesinden Linda Bilmes ve Kolombiya Üniversitesinden Joseph E. Stiglitz'in hesaplamalarına göre Irak'ın işgali iki trilyon dolarlık bir askeri harcama yapılmasını gerektirmiştir.²³ Diğer yandan ABD'nin işgal sürecinde gerçekleştirdiği insanlık dışı faaliyetler uluslararası alanda ciddi tepkiler doğurmuş ve bu ülkenin Irak'taki meşruiyetine gölge düşürmüştür. Buna ek olarak Irak'ın işgaline gerekçe olarak gösterilen kitle imha silahlarının olmadığına anlaşılması bir başka sorun olarak ortaya çıkarmıştır. Üstelik ABD'de siyasetçilerinin bu silahların daha işgal girişiminin başından itibaren olmadığını ifade etmeleri yetkililerin kamuoyunda itibarsızlaştırılmalarına neden olmuştur.²⁴ Irak'ın işgali sonucunda Amerikan ekonomisine binen ağır yük ekonomik bir krizin de ortaya çıkışında etkili olmuştur. Bütün bu gelişmeler ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası dönemde temellerini attığı, Vietnam Savaşı sürecinde ortaya koyarak doktrine ettiği askeri müdahale geleneğinden uzaklaşarak cephe savaşlarına yöneldiğini göstermektedir.

ABD'nin Irak'ı işgalinde karşılaşmış olduğu ekonomik ve askeri sorunlar aynı zamanda Waltz'ın "savaşarak ekonomik kazanç elde etmenin hayli zor olduğu, ancak galip

²² Naylor, Sean, The Lessons of Anaconda, The New York Times, 2 Mart 2003, <https://www.nytimes.com/2003/03/02/opinion/the-lessons-of-anaconda.html>, (17.12.2018).

²³ Beehner, Lionel, The Cost of The War, Council on Foreign Relations, 7 Kasım 2006. <https://www.cfr.org/backgrounder/cost-iraq-war>, (17.12.2018).

²⁴ Wilson, Josepl C., What I Didn't Find in Africa, The New York Times, 6 Temmuz 2003. <https://www.nytimes.com/2003/07/06/opinion/what-i-didn-t-find-in-africa.html>, (17.12.2018).

tarafın ise yegâne kazancının moral üstünlük olabileceği” yönündeki görüşünü doğrulamaktadır.²⁵ Bu yaklaşımın göz ardı edilmesi ve güncel uluslararası politika teorileri tartışmalarında “modası geçmiş” veya “eski” olduğu gerekçesiyle dikkate alınmaması, ABD’nin askeri faaliyetler stratejisinde deyim yerindeyse yol kazası yaşamasına neden olmuştur. George W. Bush döneminde yaşanan bu olayın olumsuz sonuçlarından kurtulabilmek için Barack Obama yönetimi yeniden küçük savaş, özel operasyon ve istihbarat faaliyeti ağırlıklı bir stratejiye yönelmiştir. Aslında Obama idaresinin tercih ettiği bu strateji ile Vietnam sonrası dönemde ortaya konan ve Irak’ın işgalinde yaşanan kırılmanın haricinde büyük bir farklılık görülmemektedir.

ABD’nin Suriye Politikası

ABD Mart 2011’de Suriye’de olaylar başladıktan sonra çekimser bir tavır sergilemiştir. Bu tavrın benimsenmesinde yukarıda açıklanan Irak olayının etkisi olduğu gibi ABD’nin bölgedeki müttefiklerini harekete geçirerek olayları yönlendirme çabası da belirleyici olmuştur. Bu aşamada ABD geriden liderlik/yönetme (Leading from Behind) taktiği ile az askeri sorumluluk yüksek politik kazanç ilkesi üzerinden hareket etme çabası içine girmiştir.²⁶ ABD’nin bu çabasında Irak İşgali sonrası yeniden ele alınan ve 5 Ocak 2012 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı Strateji Belgesi haline dönüştürülerek uygulamaya konulan yaklaşımın önemi büyüktür. “ABD’nin Küresel Liderliğinin Sürdürülmesi: 21. Yüzyıl Savunması İçin Öncelikler” (Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense) başlıklı strateji belgesinde, ABD’nin özel kuvvet birliklerinin sayısının artırılacağı, istihbarat faaliyetlerinin genişletileceği ve söz konusu coğrafyalarda yaşanan sorunların müttefiklerin desteğiyle çözüleceği belirtilmiştir.²⁷ Bu durum ABD’nin Irak’ın işgalinden sonra, Vietnam Savaşı ile netleşen askeri müdahaleyi önceleyen stratejiye geri döndüğünü ilân etmiştir.

Bu şartlar altında ABD, Suriye politikasını geriden yönetme kavramı üzerine kurarak “şartlara göre hareket etme” stratejisi geliştirmiştir. Her ne kadar ABD olayların başında “Esad gitmeli” ve “demokratik haklar teslim edilmeli” yönünde söylemler geliştirmiş olsa da faydacı bir yaklaşım benimsendiğinden askeri müdahale ile Esad rejimini devirmeye pek sıcak bakmamıştır. Bunun yerine ABD’li politikacılar Esad’ın devrilmesini isteyen gruplara ve devletlere destek vereceklerini belirtmiştir. ABD stratejisini küçük operasyon, özel kuvvet harekâtı ve askeri danışmanlık üzerine kurguladığından Suriye’de askeri üs kurma kapasitesine ulaşmıştır. Buna ek olarak devam eden süreçte ABD, herhangi bir terör örgütü yapılanmasını desteklemek suretiyle Suriye’nin kuzeyinde varlık gösterme çabası içine girmiştir. ABD’nin Suriye’ye müdahalesine bu açıdan bakıldığında önemli bir kazanım elde ettiği görülecektir. Zira bizzat dönemin Devlet Sekreteri Hillary Clinton tarafından beyan edildiği gibi ABD Suriye’nin kuzeyinde terör örgütü marifetiyle etkinlik kurmaya çalışmış ve bu ülkede takriben 20 civarında üsse sahip olmuştur. Böylece ABD bölgeyi güvenilir müttefiklerine emanet ederek çekilme sürecini başlatma arayışına girmiştir.

²⁵ Waltz, Man the State...s.99.

²⁶ Akbal, Özdemir, “ABD’nin Suriye Siyasetinde Geride Kalma-Geriden Yönetme Yöntemi”, Özdağ, Ümit (der.) Küçük Orta Doğu Suriye, Kripto Yayınları, Ankara 2012, s.151-175, s:155-156.

²⁷ Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense , Department of Defense, January 2012, s.2,3,6.

Sonuç

ABD'nin askeri stratejisinin temelinde politik çıkarlarını en az insan kaybı ve ekonomik zararlarla sağlayabilmek ilkesi bulunmaktadır. Bu strateji Vietnam Savaşı'nda yaşanan tecrübelerle istinaden ortaya çıkmıştır. Bu savaştan sonra askeri müdahalelerde kesin sonuç alınmasına, iç politik desteğin sağlanmasına, mümkün mertebe en geniş uluslararası desteğin temin edilmesine büyük bir önem verilmeye başlanmıştır. Bu makalenin sınırları dâhilinde ele alınmayan Granada ve benzeri askeri müdahaleler bu ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak 11 Eylül'de meydana gelen terör saldırıları sonucunda ABD'nin geleneksel politikalarında kırılmalar yaşanmıştır.

El Kaide'nin saldırıların sorumluluğunu üstlenmesinin ardından Afganistan topraklarında gerçekleştirilen ilk saldırı ABD'nin benimsediği küçük birlik harekâtı, kesin tanımlı harekât planı ve mümkün olan en geniş uluslararası mutabakat ilkeleri temelinde gerçekleştirilmiştir. Ancak daha sonra ABD'nin faaliyetleri işgale dönüştüğünden uluslararası mutabakat ortadan kalkmıştır. Buna ek olarak küçük birlikler ve özel kuvvetler tarafından yapılan harekâtlar alan hâkimiyetinin sağlanamaması yüzünden yetersiz kalmıştır. Irak'a müdahale süreci ise tam olarak bir işgal planı mucibince yürütülmüş ve Vietnam Savaşı sonrası dönemde uygulanmaya çalışılan stratejinin tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Irak'ın işgali sürecinde ortaya çıkan asker kayıplarının fazlalığı ve ekonomik yükün ağırlığı ABD'nin tekrar yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda bir politika benimsemesine neden olmuştur.

ABD'nin bu stratejiyi benimsemesi en net şekliyle Suriye olayında görülmektedir. Bazı çevrelerce demokrasi ve insan hakları söylemine bağlı olarak bir askeri müdahale beklentisi oluşmuş olsa da Washington'un çıkarları bu tür söylemlerin önüne geçmiş dolayısıyla ABD Esad'ın devrilmesi hususunda Irak örneğini takip etmemiştir. Bunun yerine uzun bir süre sahayı gözlemleyerek bir strateji belirlemiş ardından da bölgedeki terör örgütlerinin de müdahil oldukları bir ittifak oluşturarak en az asker kaybı ve maddi harcama ile en yüksek faydayı sağlamayı hedefleyen bir politika izlemiştir. İşte ABD'nin başlatmaya çalıştığı çekilme süreci bu stratejinin bir parçası olarak görülebilir. Buna istinaden ABD bölgede asgari sayıda askeri güç tutarak azami seviyede politik kazanç elde etme çabası içinde olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbal, Özdemir, “ABD'nin Suriye Siyasetinde Geride Kalma-Geriden Yönetme Yöntemi”, Özdağ, Ümit (der.) Küçük Orta Doğu Suriye, Kripto Yayınları, Ankara 2012, s.151-175.
- Armstrong, James E., From Theory To Practice: The Powell Doctrine, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, the U.S. Army College 2010.
- Beehner, Lionel, The Cost of The War, Council on Foreign Relations, 7 Kasım 2006. <https://www.cfr.org/backgrounder/cost-iraq-war> (17.12.2018).
- Boot, Max, The Savage Wars of Peace, Basic Books, New York 2000.
- Fredriksen, John C, Fighting Elites A History of U.S. Special Forces, ABC-CLIO, Santa Barbara 2012.
- Kennedy, Paul, The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000, Unwin Hyman , London 1988.
- McCormick, Thomas J, America's Half-Century, The John Hopkins University Press, Baltimore 1995.
- Moore, Harold G., ve Joseph L. Galloway, We Were Soldiers Once and Young, Ballantine Books, New York 1992.
- Naylor, Sean, The Lessons of Anaconda, The New York Times, 2 Mart 2003, <https://www.nytimes.com/2003/03/02/opinion/the-lessons-of-anaconda.html> (17.12.2018).
- Powell, Colinn L., U.S. Forces: Challenges Ahead, Foreign Affairs, No. 5, 1992, 32-45.
- Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense , Department of Defense, January 2012.
- Waltz, Kenneth N., The Origins of War in Neorealist Theory, The Journal of Interdisciplinary History, No. 4, 1988, s:615-628.
- Waltz, Kenneth N., Man the State and War A Theoretical Analysis, Columbia University Press ,New York 2001.
- Kenneth, Waltz N., Theory of International Politics, Addison Wesley Publishing Company, Massachusetts 1979.
- Wilson, Josepl C., What I Didn't Find in Africa, The New York Times, 6 Temmuz 2003. <https://www.nytimes.com/2003/07/06/opinion/what-i-didn-t-find-in-africa.html> (17.12.2018).